

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף יט

בעי ריש לקיש: האם האדון יכול לייעד את האמה העבריה לבנו הקטן. הספק: כשנאמר "וְאִם לְבָנוּ יִיעָדְנָה" הכוונה ל'בנו' בכל מצב דהיינו אפילו קטן, או שבנו צריך להיות דומה לו - כמו שהוא עצמו כשהוא מייעד אותה הוא גדול, כך גם בנו דוקא גדול.

אמר רבי זירא ת"ש: נאמר "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת אִשְׁתּוֹ אִישׁ... מוֹת יוֹמֵת הַנָּאֵף וְהַנָּאֵפֶת" ודורשים שהנואף את אשת קטן פטור ממיתה. והרי אם האדון יכול לייעד את האמה לבנו הקטן, נמצא שיש לקטן 'אישות' מהתורה, ואם כן מדוע הנואף את אשתו של הקטן פטור?

ואלא מאי? אינו מייעד וכו': כלומר אי אפשר לומר שהאדון לא מייעד אותה לבנו הקטן, כי אם כן לא היה כלל צורך לתורה לומר שהנואף את אשת קטן פטור - שהרי אין כלל אישות לקטן. כי המקרה היחיד שיתכן ותהיה אישות לקטן הוא רק בייעוד (כי הקטן עצמו אין בו דעת לקדש אשה, ואביו אינו יכול לתת קידושין בשבילו. ורק אם לאביו יש אמה העבריה הוא יכול לייעד אותה לו). ולכן יש לנו לפשוט מכאן את הספק שהאדון יכול לייעדה לבנו הקטן. אלא שאפילו שיש לקטן 'אישות', בכל אופן הפסוק ממעט את הבעל את אשתו ממיתה.

אמר רב אשי: אין ראיה. כי אפשר להעמיד את הפסוק ביבם קטן בן תשע שנפלה לו יבמה והוא בא עליה. מדאורייתא ביאת קטן נחשבת לביאה, וממילא הוא קנה אותה לאישה. ואפילו שאין בו דעת, מכיון שהיבמה 'זקוקה' לו (= קשורה אליו בקשר יבום) מכח נישואי אחיו שמת, היבום רק גומר ומשלים את הקשר. ועל כך בא הפסוק למעט את הבא עליה מעונש מיתה.

מאי הוי עלה: מה המסקנה בספק?

תרתית: מדוע אמר רבי אייבו שני דברים זהים. כלומר היה עליו לומר רק שאין ייעוד שלא מדעת, וממילא מובן שאין ייעוד אלא בגדול, כי קטן אין בו דעת! והתשובה: **מה טעם קאמר וכו'.**

ואיבעית אימא: 'אין ייעוד אלא מדעת' בא לומר שעל האדון לקבל את הסכמת האמה לפני שהוא מייעד אותה.

מלמד שצריך לייעדה: כלומר להודיע לה. 'ייעדה' = מלשון 'דיעה'.

הוא תני לה והא אמר לה: אביי בריה דרבי אבהו ששנה את הברייתא הזו, גם פירש שהיא אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה (שיובא להלן).

ריב"י סובר שהמעות הראשונות שנתן האדון לאב בעבור מכירת בתו הקטנה, לא היו בשביל קידושין לייעוד, אלא האדון עושה את הייעוד בחוב הממוני שהיא חייבת לעבוד לו, ובכך שהוא מוחל עליו הוא נותן לה את הקידושין. ממילא דעתו של האב כשמכר אותה לשם קידושי ייעוד – אינה מועילה לקידושין, ובהכרח שהאדון חייב להודיע לה קודם הייעוד ולקבל את הסכמתה לכך, כי דעתה היא הקובעת את הקידושין.

רב נחמן בר יצחק אמר: גם אם נאמר שלא כרבי יוסי ברבי יהודה, אלא המעות הראשונות כן ניתנו לשם קידושין, וממילא דעת האב בשעת המכירה היא הקובעת את הקידושין של הייעוד – בכל אופן צריך האדון להודיע לה קודם הייעוד. משום שנאמר בתורה 'ייעדה' מלשון 'דעה' בכדי ללמד שהוא צריך את הסכמתה.

מאי רבי יוסי ברבי יהודה: מה הם דבריו?

דתניא 'יעדה והפדה': מלשון הפסוק לומדים שאין 'ייעוד' אלא במקום שיש 'פדייה'. דהיינו כאשר האדון רוצה לייעדה בסוף השש שנים, חייב להישאר מספיק זמן בכדי שהעבדות שנשארה לה תהא שווה לפחות פרוטה (ואם תרצה לפדות את עצמה, תגרע את כל הזמן שעבדה ותישאר לה פרוטה לשלם לו ותצא לחירות).

הגמרא מוכיחה שרבי יוסי ברבי יהודה סובר שמעות הראשונות לאו לקידושין נתנו, כי אחרת מדוע אינו יכול לייעד אותה ברגע האחרון של השנה השישית, והרי האדון כבר שילם על הקידושין שלה במעות שנתן בשעת הקניה שלה ועכשיו הם אמורים לחול למפרע?

רב נחמן בר יצחק אמר: אין הכרח שריב"י סובר כן. כי גם אם המעות הראשונות לקידושין נתנו, בכל אופן התורה קבעה שניתן ליעד אותה רק כאשר ניתן לעשות לה פדיון, דהיינו כנותר שווה פרוטה לגרעון.

*

אמר רבא אמר רב נחמן אומר אדם לבתו קטנה: האב לא חייב לקבל בעצמו את הקידושין בשביל בתו הקטנה, אלא הוא יכול לומר לה שתקבל אותם בעצמה. דבר זה נלמד מדברי רבי יוסי ברבי יהודה הנ"ל שאמר שהמעות הראשונות שנתן האדון לאב בעבור מכירת בתו הקטנה לא היו בשביל קידושין, אלא היא מתקדשת בשוה פרוטה שנשאר מעבודתה. והרי אז האב לא 'בסיפור', אלא הרי זה כאילו שהאב אמר לבתו: כשירצה האדון ליעד אותך תקבלי את קידושייך.

המקדש במלוה שיש עליה משכון: הוא הלוח כסף לאשה והיא נתנה לו משכון, והוא מקדש אותה במחילת החוב - מקודשת. [נאפילו שלא החזיר לה את המשכון, מקודשת ואנו לא אומרים שהיא לא סומכת על דבריו ולא הסכימה בדעתה להתקדש - תוס'].

דבר זה נלמד מדברי ריב"י הנ"ל שהבית מתקדשת במחילת החוב, והרי היא עצמה המשכון שנמצא אצלו. [והוא לא החזיר את המשכון כי הוא לא שילח אותה מביתו - מהרי"ט בדעת תוס'].

ת"ר וכו' ואפילו סמוך לשקיעת החמה: כי לדעת רבנן הייעוד נעשה בכסף שקיבל האב בשעת המכירה.

משל לאומר לאשה וכו': כלומר מהדברים הללו אנו לומדים שהאומר לאשה 'התקדשי לי מעכשיו לאחר שלושים יום' (דהיינו את מתקדשת עכשיו בתנאי שאני אהיה מעוניין בכך עוד שלושים יום), ובאמצע השלושים יום בא אדם אחר וקידש אותה - אם הראשון מעוניין בקידושין בסוף השלושים, היא מקודשת לו ולא לשני.

משל למאן: מדברי מי אנו לומדים זאת? אי אפשר לומר מדברי ריב"י, שהרי הוא סובר שהבית מתקדשת ליעוד רק בסוף השש שנים (ולכן הוא מצריך שישאר שוה פרוטה). אלא לומדים מדברי רבנן הסוברים שאפילו אם לא נשאר שוה פרוטה, בסוף השש שנים היא מקודשת, משום שהכסף שניתן בתחילה פעל את הקידושין,

ונחשב כאילו האדון התנה עם האב שכשירצה ליעד אותה יחולו הקידושין למפרע משעת המכירה.

פשיטא: שלומדים זאת מדברי רבנן. והתשובה: היה מקום לומר שהאדון הרי לא אמר 'מעכשיו', ואם כן נלמד משם לאומר לאשה 'הרי את מקודשת לי לאחר שלושים יום' בלי לומר 'מעכשיו', ובא אדם אחר וקידש אותה בתוך שלושים יום - שתהא מקודשת לראשון. קמ"ל שדוקא אם אמר מעכשיו.

תניא אידך המוכר את ביתו והלך: ולאחר מכן הלך האב וקידש אותה לאדם אחר. לדעת תנא קמא היא מקודשת לשני, וממילא האב הפקיע את האפשרות של האדון ליעד אותה. לדעת חכמים האדון יכול ליעד אותה.

משל לאומר לאשה: מכאן לומדים לאומר לאשה וכו'.

הגמרא מבארת שאי אפשר לומר שלומדים זאת מדברי רבנן שהרי הם סוברים שהאדון יכול ליעד אותה. אלא מדברי ריב"ז הסובר שהקידושין חלים רק בשעת הייעוד ולכן יכול האב לקדשה בינתיים לאחר. כך גם כאן מכיון שהוא לא אמר 'מעכשיו ולאחר שלושים' יכולה בינתיים להקדים אותו ולהתקדש לאחר.

מהו דתימא וכו': היה מקום לומר שדוקא באדון סובר ריב"ז שהקידושין השניים חלים, משום שהאדון לא אמר בשעה שהוא שילם על הבת 'על מנת שהיא תתייעד לי לאחר זמן'. אבל כאן שהוא אמר 'הרי את מקדשות לי לאחר שלושים' אפילו שלא אמר מעכשיו - יחולו הקידושין לאחר שלושים אם ירצה, ולא תתקדש לשני. קמ"ל שלא, כי התורה ציוותה שהאדון יכול לעשות ייעוד לאחר זמן על הסף שהוא שילם בתחילה, והרי זה כאילו שהאדון אמר במפורש שהוא נותן את הכסף על מנת שיעשה בה אחר כך ייעוד, ובכל אופן הוא לא קונה אותה (לדעת ריב"ז) בגלל שלא אמר מעכשיו.

תניא אידך וכו':

קושיא: ולרבי מאיר תנאו קיים? והתניא וכו':

בדבר שבממון תנאו קיים: דהיינו בשאר וכסות התנאי קיים כי היא יכולה למחול על כך, אבל בעונה התנאי לא קיים כי זה לא דבר ממוני (אלא צער הגוף) והיא לא יכולה למחול על כך.

תירוץ: **אמר חזקיה**: באמת סובר רבי מאיר שלא ניתן להתנות על מה שכתוב בתורה, והסיבה שכאן התנאי מועיל כי התורה כתבה שניתן למכור את הבת לעבודה בלבד בלא ייעוד, והיינו במילים "יְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בְּתוּ לְאִמָּה" - בלבד.

'לאמה' מלמד שמוכרה לפסולים: האב יכול למכור את ביתו לנתין וממזר שאסור להם לייעד אותה (כי הם פסולים לבוא בקהל), והיא רק עובדת להם. (אבל לדעת רבנן אי אפשר למכור אותה לאדם שמותר לו לייעדה בתנאי שלא ייעד אותה).

הברייתא מקשה: **והלא דין הוא**: כלומר מדוע אני אומרת שהפסוק מלמד על כך, והרי אין צורך בפסוק כי יש קל וחומר: אם האבא יכול לקדש אותה לפסולים שהרי קידושין תופסים בחייבי לאוין (כגון נתין וממזר האסורים להתחתן איתה בלאו), ודאי שהוא יכול רק למכור אותה להם!

הברייתא מתרצת: **מה למקדשה לפסולים שכן וכו'**: הכח של האב בקידושין של ביתו, חזק יותר מהכח של המכירה. כי האבא יכול לקדש את ביתו אפילו כשהיא נערה, אך לא יכול למכור אותה כשהיא נערה. ולכן אין ללמוד מכירה מקידושין. ולכן צריך את הפסוק ללמד שיכול למוכרה לפסולים.

הברייתא ממשיכה: **רבי אליעזר אומר**: אין צורך ב'לאמה' ללמד שמוכרה לפסולים, כי לומדים זאת כבר ממקום אחר.

שרעה בנישואיה: הנישואין הללו רעים כי היא אסורה לו.

שמוכרה לקרובים: אפילו שהם לא יכולים לייעד אותה (כי הקידושין לא תופסים בה), בכל אופן מותר למכור להם אותה לעבדות.

הברייתא מקשה: **והלא דין הוא וכו'**:

הברייתא מתרצת: **מה למוכרה לפסולין**: כשמכרה לפסולים אם האדון הפסול יעבור על הלאו וייעד אותה הקידושין יחולו, כי הקידושין תופסים בחייבי לאוין. מה שאין כן הקרובים גם בדיעבד אין בה ייעוד כי הקידושין לא חלים. ולכן צריך את הלימוד מ'לאמה' שנמכרת לקרובים.

קושיא: **ורבי מאיר**: שלומד מ'לאמה' שהאב יכול למכור אותה בתנאי שהאדון לא ייעד אותה - מניין הוא ילמד את הלימודים הנ"ל?

תירוץ: לפסולין - נפקא ליה מהיכא דנפקא ליה לרבי אליעזר: שהיא יכולה להימכר לפסולים - הוא לומד מהיכן שלמד רבי אליעזר כנ"ל מהפסוק 'אם רעה בעיני אדוניה'. ואילו לגבי קרובים - הוא סובר בכלל כרבנן (לעיל יח' ע"ב) שהיא לא יכולה להימכר לקרובים.